

THE ROLE OF INDIA - RUSSIA RELATIONS (1991 - 2010) IN THE FORMATION OF THE MULTIPOLAR WORLD ORDER

Hoang Xuan Truong*, Mai Van Can

TNU - University of Education

ARTICLE INFO		ABSTRACT
Received:	23/3/2023	In the context of rapid changes in the world geo-political environment, the India-Russia relationship in the period 1991-2010 has shown that this is a special relationship. Its special nature is not only reflected by its constant stability, almost no strategic conflicts, but also by the role and impact of this relationship with the movement and formation of the new world order. So, what role has the India-Russia linkage played in promoting the trend of world multipolarization? Based on historical methods, logical methods and theories of foreign policy change models, this article will clarify the role of shaping the multipolar world order of India-Russia relations. The research results show that the relationship between the two countries plays an important role in changing the balance of power, balancing the world's power centers, gradually breaking the unipolar position, trying to determine the balance of the multipolar world order which has existed for the sake of peace and human progress.
Revised:	15/5/2023	
Published:	15/5/2023	
KEYWORDS		
India		
Multipolar		
Russia		
India - Russia relations		
World order		

VAI TRÒ CỦA QUAN HỆ ẤN ĐỘ - NGÀ (1991 – 2010) TRONG VIỆC HÌNH THÀNH TRẬT TỰ THẾ GIỚI ĐA CỰC

Hoàng Xuân Trường*, Mai Văn Cẩn

Trường Đại học Sư phạm - ĐH Thái nguyên

THÔNG TIN BÀI BÁO		TÓM TẮT
Ngày nhận bài:	23/3/2023	Trước những thay đổi nhanh chóng của môi trường địa - chính trị thế giới, quan hệ Ấn Độ - Nga giai đoạn 1991 – 2010 đã cho thấy đây là một mối quan hệ đặc biệt. Tính chất đặc biệt của nó không chỉ bởi sự ổn định liên tục, gần như không có xung đột chiến lược mà còn được thể hiện bởi vai trò và tác động của mối quan hệ này với quá trình vận động và hình thành của trật tự thế giới mới. Vậy, sự liên kết Ấn Độ - Nga đã có vai trò đến đâu trong việc thúc đẩy xu thế đa cực hóa thế giới? Bài viết này, dựa trên phương pháp lịch sử, phương pháp logic, lý thuyết về mô hình thay đổi chính sách đối ngoại sẽ làm rõ vai trò định hình trật tự thế giới đa cực của quan hệ Ấn Độ - Nga. Kết quả nghiên cứu cho thấy, quan hệ giữa hai nước có một vai trò quan trọng trong việc thay đổi cán cân quyền lực, làm cân bằng các trung tâm sức mạnh của thế giới, từng bước phá vỡ thế đơn cực, nỗ lực định hình trật tự thế giới đa cực đã và đang hiện hữu vì hòa bình và tiến bộ nhân loại.
Ngày hoàn thiện:	15/5/2023	
Ngày đăng:	15/5/2023	
TỪ KHÓA		
Ấn Độ		
Đa cực		
Nga		
Quan hệ Ấn Độ - Nga		
Trật tự thế giới		

DOI: <https://doi.org/10.34238/tnu-jst.7605>

* Corresponding author. Email: truonghx@tnue.edu.vn

1. Giới thiệu

Nghiên cứu về quan hệ Ấn Độ - Nga giai đoạn 1991 - 2010 đã được đề cập trên những phương diện, khía cạnh và quan điểm khác nhau. Liệu mối quan hệ này có khẳng định được vai trò là những “diễn viên chính” trên sân khấu chính trị thế giới hay không đang trở thành tâm điểm chú ý của các nhà nghiên cứu.

Tác giả A.I.Singh xuất phát từ chủ thể Ấn Độ để chỉ ra rằng quan hệ giữa Ấn Độ - Nga có nhiều lợi ích chiến lược, trong đó có thiết lập trật tự thế giới mới [1]. J.Bakshi lại có cái nhìn mang tính toàn diện hơn khi cho rằng Nga, Ấn Độ và các nước cộng hòa Trung Á có xu hướng hội tụ ngày càng tăng về lợi ích địa-chính trị. Họ đang tìm cách thúc đẩy hợp tác để đối phó với những mưu đồ “đơn cực” của Mỹ trong không gian hậu Xô viết [2]. Hai tác giả M.Rasgotra và V.D.Chopra lại cho rằng quan hệ Ấn Độ - Nga cùng với Trung Quốc có vai trò quan trọng trong việc định hình trật tự thế giới mới [3]. Trong công trình [4], Shams-ud-din đã phân tích quan hệ Ấn Độ - Nga trong trật tự thế giới quá độ với những cơ hội và thách thức trước thềm thế kỉ mới. Tác giả P.L.Dash đã đề cập đến một loạt các vấn đề về quan hệ chiến lược Ấn Độ - Nga trên nhiều khía cạnh, sau chuyến thăm của Tổng thống Putin ngày 3-5/12/2002. Tác giả cho rằng, sau khi thất vọng với liên minh chống khủng bố do Mỹ lãnh đạo thì việc hai nước ra tuyên bố về việc tăng cường hơn nữa quan hệ đối tác chiến lược cho thấy ý đồ của hai nước trong việc xây dựng trật tự thế giới mới [5]. Công trình [6] do V.D.Chopra chủ biên đã đề cập đến ý nghĩa toàn cầu của quan hệ Ấn Độ - Nga trong một thế giới đang thay đổi, đánh giá tác động của mối quan hệ này đến châu Á. Theo tác giả P.K.Budhwar, sau chiến tranh Lạnh, Mỹ đã phải đối mặt với những thách thức của quan hệ Ấn Độ - Nga. Việc tăng cường quan hệ Ấn Độ - Nga là nhằm tạo sức ép và phản đối với những hành động quyết đoán, đơn phương của Mỹ đối với các nước nhỏ [7]. Tác giả A.M.Chenoy và M.Anuradha khẳng định hai nước hội tụ những lợi ích chung như việc duy trì ổn định, hoà bình khu vực và thế giới. Mối quan hệ này sẽ ngày càng phát triển, có tác động lớn đến thế giới, nỗ lực thúc đẩy sự hình thành của một trật tự thế giới mới [8]. Trên nền tảng đánh giá sâu sắc về những chính sách, sự phát triển và tiềm năng phát triển của Ấn Độ và Nga, tác giả P.Nanda đã đưa ra những dự báo về xu thế phát triển của quan hệ giữa Ấn Độ với Nga trong cán cân quyền lực thế giới có những chuyển biến khó lường [9]. Nhóm tác giả R.K.Bhatia, V.Sakhuja và I.Talukdar tập trung thảo luận về lợi ích của 2 nước tại châu Á - Thái Bình Dương, đánh giá vai trò quan trọng của hợp tác Ấn Độ - Nga đối với quan hệ quốc tế [10]. S.K.Pandey và A.Yadav khẳng định cả Ấn Độ và Nga đều coi trọng mối quan hệ của họ với Mỹ, nhưng họ đã cố gắng thúc đẩy quan hệ song phương để phản đối ý đồ thiết lập trật tự thế giới đơn cực của Mỹ, thế giới tương lai của mối quan hệ này có thể sẽ rất phát triển nhưng cũng ẩn chứa nhiều hạn chế về chiều sâu [11]. Tác giả M.S. Roy đánh giá quan hệ Ấn Độ - Nga với những tác động nhiều chiều, phức tạp từ phía Mỹ. Tác giả khẳng định yếu tố Mỹ là một cơ sở quan trọng thúc đẩy sự hình thành và phát triển của quan hệ đối tác chiến lược Ấn Độ - Nga, đồng thời là một biến số đối với tương lai của quan hệ hai nước này [12]. Theo tác giả I.Talukdar, quan hệ Ấn Độ - Nga không phải là sự ngẫu nhiên, mà do yếu tố truyền thống. Ngày nay, sự tác động tương hỗ giữa hai nước về trật tự quốc tế đang là phương hướng chính trị trong quan hệ hai nước [13]. W.Abdullah cho rằng liên kết Ấn Độ - Nga chủ yếu được hình thành trên cơ sở nhận thức về lợi ích và đe dọa từ Mỹ. Phản ứng của hai nước chính là sự nỗ lực để cân đối có thể không phải là quyền lực của Mỹ, nhưng ít nhất là làm giảm các mối đe dọa cố hữu trong các chính sách của nó [14]. Tác giả Hoàng Xuân Trường cho rằng ủng hộ trật tự thế giới dân chủ và đa cực trở thành nội dung quan trọng trong chương trình nghị sự thượng đỉnh thường niên giữa hai nước [15]. Trong bài viết khác, tác giả cho rằng trong quan hệ với Mỹ, cả Ấn Độ và Nga đều phản đối mưu đồ đơn cực của nước này. Điều đó được thể hiện ở sự lên án “tiêu chuẩn kép” trong cuộc chiến chống khủng bố do Mỹ đứng đầu, lên án các hoạt động gây mất an ninh ở Trung Á [16]. Hai tác giả O.M.Slobodchikoff và A.Tandon khẳng định quan hệ Ấn Độ - Nga thực chất là sự ganh đua với các chủ thể khác để tranh giành quyền lực ở châu Á. Họ cũng nhấn mạnh hơn mục đích của hai nước tạo ra một không gian địa - chính trị mới trong khu vực [17].

Nhìn chung, những nghiên cứu về quan hệ Ấn Độ - Nga giai đoạn 1991 - 2010 từ nhiều góc độ, rất phong phú về nội dung và đa dạng trong cách tiếp cận nhưng tất cả chỉ dừng lại ở khái quát từng vấn đề cụ thể của quan hệ hai nước như an ninh, chính trị - ngoại giao, kỹ thuật - quân sự, năng lượng. Nghiên cứu về vai trò của quan hệ Ấn Độ - Nga đối với sự hình thành trật tự thế giới đa cực vẫn còn rất ít về số lượng cũng như thiếu sự luận giải có tính hệ thống. Những chuyển dịch quan hệ quốc tế nảy sinh từ quan hệ Ấn Độ - Nga trong mối quan hệ biện chứng với xu hướng chung của tình hình thế giới sau chiến tranh Lạnh cũng chưa được nghiên cứu một cách thỏa đáng. Bởi vậy, nghiên cứu chủ đề này là cần thiết để góp phần làm rõ những tương tác đa chiều và chuyển biến trong trật tự quốc tế sau chiến tranh Lạnh. Đó là vấn đề có ý nghĩa khá lớn đối với việc xác định chiến lược của nhiều quốc gia, trong đó có Việt Nam.

2. Phương pháp nghiên cứu

Bài viết áp dụng phương pháp luận duy vật biện chứng và duy vật lịch sử cùng các phương pháp chuyên ngành là phương pháp lịch sử và phương pháp logic. Phương pháp lịch sử được sử dụng để trình bày quan điểm của Ấn Độ và Nga về xu thế đa cực theo tiến trình lịch sử quan hệ hai nước. Phương pháp logic được dùng để luận giải vai trò của quan hệ Ấn Độ - Nga với sự hình thành trật tự thế giới đa cực. Phương pháp phân tích chính sách đối ngoại được áp dụng để làm rõ những nhân tố đưa đến sự thay đổi quan điểm của Ấn Độ, Nga về trật tự thế giới sau chiến tranh Lạnh.

3. Kết quả và bàn luận

3.1. Tác động của trật tự thế giới sau chiến tranh Lạnh đến quan hệ Ấn Độ - Liên bang Nga

Sau sự tan rã của Liên Xô đồng nghĩa với việc chấm dứt trật tự thế giới hai cực. Với ưu thế về kinh tế, quân sự, khoa học - kỹ thuật, Mỹ cố gắng xây dựng hệ thống quan hệ quốc tế vận động theo sự lãnh đạo của Mỹ. Dưới góc độ kinh tế, Mỹ là siêu cường duy nhất có khả năng thu tóm, điều khiển kinh tế thế giới, thúc đẩy lợi ích của Mỹ dưới khẩu hiệu tự do hóa thương mại, chỉ phối các định chế toàn cầu như IMF, WB. Mỹ đã tham gia thành lập Hiệp định Thương mại Tự do Bắc Mỹ (NAFTA - năm 1993), thành lập Tổ chức Thương mại thế giới (WTO - năm 1995).

Dưới góc độ chính trị quốc tế, Mỹ ngày càng thể hiện rõ mưu đồ đơn cực trong việc thiết lập “hoà bình kiểu Mỹ” - Pax Americana. Mỹ đã gây sức ép với Nhật Bản phải định giá lại đồng Yên, cấm vận vũ khí với Trung Quốc, cấm vận “trục ma quỷ” với Iran, Iraq, Triều Tiên, rồi lại xếp Iran, Triều Tiên, Cuba, Myanmar, Zimbabwe và Belarus là “tiền đồn chuyên chế” mà Mỹ quyết khuất phục, khống chế Liên Hợp Quốc và Tổ chức Hiệp ước Bắc Đại Tây Dương (NATO), thúc đẩy việc bán vũ khí cho nước ngoài trong khi tìm cách ngăn chặn bán vũ khí tương tự của các nước khác. Thậm chí Mỹ còn vi phạm Hiến chương Liên Hợp Quốc và nhiều điều ước quốc tế, mưu toan lấy “luật của kẻ mạnh” thay cho luật pháp quốc tế để ngang nhiên tiến hành chiến tranh vùng Vịnh (1991), Nam Tư (1999), Afghanistan (2001), Iraq (2003), chiến tranh ủy nhiệm ở Georgia (2008). Ngoài ra, Mỹ còn dùng các chiêu bài “dân chủ”, “nhân quyền” để gây luận tội và áp đặt trừng phạt với những nước không theo Mỹ. Trong khi chính bản thân Mỹ cho đến nay không phê chuẩn Hiệp ước Cấm thử nghiệm Hạt nhân Toàn diện (CTBT), rút khỏi Hiệp ước Chống tên lửa đạn đạo (ABM); rút khỏi Nghị định thư Kyoto, không tán thành toà án hình sự quốc tế (hoạt động từ 2002). Đặc biệt, cuộc chiến chống khủng bố do Mỹ phát động từ năm 2001 đã làm cho an ninh thế giới trở nên phức tạp, bất trắc, khó lường. Với cuộc chiến này, Mỹ khẳng định vị trí nhất siêu, đơn cực đầy sức mạnh chi phối trong các quan hệ quốc tế.

Từ những hành động của Mỹ, kể từ sau chiến tranh Lạnh, chúng ta đã nhìn thấy hai phiên bản của “trật tự thế giới mới” mà Mỹ cố gắng xác lập. Thứ nhất, là những năm của B.Clinton, đã đề cao về chủ nghĩa tự do và về chủ nghĩa can thiệp. Thứ hai, là những năm của Tổng thống G.Bush, lại nhấn mạnh thúc đẩy dân chủ và về quyền ưu tiên. Hai phiên bản của trật tự thế giới này vắng mặt tương đối từ phía Nga, Ấn Độ.

Trong bối cảnh đó, không ít nhà nghiên cứu cho rằng trên thế giới đã hình thành trật tự “nhất siêu đa cường”. Tuy nhiên, xét về mặt quan hệ quốc tế, “nhất siêu đa cường” mới chỉ phản ánh so sánh lực lượng giữa Mỹ và các nước lớn khác, chứ chưa phản ánh được cấu trúc tương đối bền vững và ổn định về quyền lực, vị trí, vai trò của Mỹ và các nước lớn khác trong việc giải quyết các công việc quốc tế. Do vậy, chưa thể coi “nhất siêu đa cường” là trật tự thế giới mới. Hơn nữa, quy luật vận động địa – chính trị trên thế giới cho thấy khi thế giới chỉ còn một siêu cường duy nhất, trong tình hình thông thường các nước tương đối yếu hơn thường liên hợp lại để chế ngự nó. Lịch sử nước Pháp trong các cuộc chiến tranh thời Napoleon thế kỉ XIX là minh chứng cho tình huống này. Điều đó lý giải hai thập kỷ qua, các chủ thể đã vận động trong mối quan hệ cùng chế định lẫn nhau, thậm chí đấu tranh quyết liệt để xây dựng trật tự thế giới đa cực, đa trung tâm. Trên con đường đấu tranh cho thế giới đa cực này, quan hệ Ấn Độ - Nga giữ vai trò quan trọng.

3.2. Vai trò của quan hệ Ấn Độ - Nga đối với sự hình thành trật tự thế giới đa cực

Nhìn nhận dưới góc độ song phương, quan hệ Ấn Độ - Nga có vai trò quan trọng trong việc thúc đẩy xu thế đa cực hóa thế giới. Điều đó là điểm hội tụ về lợi ích chiến lược trong quan hệ hai nước cũng như khát vọng của cả cộng đồng thế giới.

Thứ nhất, trên cơ sở quan điểm, lợi ích trùng hợp, Ấn Độ và Nga thể hiện quan điểm ủng hộ những nỗ lực chung, có định hướng rõ ràng đến hình thái thế giới đa cực mà trong đó các yếu tố cấu thành có thể cân bằng ảnh hưởng lẫn nhau nhằm tạo dựng một thế giới công bằng, dân chủ.

Sau thời gian khi hướng về Mỹ và phương Tây không có kết quả, Nga bắt đầu nhấn mạnh đến đa cực trong các cuộc thảo luận với Ấn Độ. Khi Thủ tướng Ấn Độ D.Gowda thăm Nga ngày 24/3/1997, Tổng thống Yeltsin chỉ trích NATO mở rộng về phía Đông, đó là “*biểu hiện của Chủ nghĩa bành trướng*”, điều này “*cực kỳ nguy hiểm và không thể chấp nhận được*”. Ông nói rằng “*thế giới không thể là đơn cực và trong một thế giới đa cực chính bản thân Ấn Độ và Nga là hai cực*” [18, tr.711]. Quyết tâm thúc đẩy trật tự thế giới đa cực được nhắc lại nhiều lần trong các dịp hội đàm song phương sau đó. Việc Mỹ không kích Iraq (16-19/12/1998), là yếu tố để Nga tăng cường quan hệ với những nước ủng hộ trật tự “đa cực”. Khi thăm New Delhi vào tháng 12/1998, Thủ tướng Nga Y.Primakov bày tỏ sự cần thiết phải đa cực, ông đề xuất tam giác Nga -Trung Quốc - Ấn Độ và có thể với Iran để kim hãm chủ nghĩa đơn cực. Trong hội đàm, hai nước đã chỉ trích Mỹ ném bom Iraq và yêu cầu giải quyết dưới sự bảo trợ của Liên Hợp Quốc [4, tr. 212].

Tiếp đó, việc Ấn Độ thử hạt nhân năm 1998 và thái độ phản đối “*khiểm nhường*”, kiên quyết không áp đặt trừng phạt của Nga đã cho thấy hai nước muốn “*tấn công*” vào một trật tự thế giới không công bằng mà phương Tây tìm cách áp đặt. Thậm chí, chính trường Nga tỏ ra hả hê đối với động thái này của Ấn Độ. Lãnh đạo Đảng Cộng sản Nga G.Zyuganov và lãnh đạo Đảng Dân chủ Tự do V.Zhirinovskiy khen ngợi Ấn Độ khi đạt được vị thế của một cường quốc. Chủ tịch Duma Quốc gia G.Seleznev tỏ ra vui mừng khi có một nước thách thức Mỹ: “*Tôi tin rằng Ấn Độ đã hành động đúng đắn. Tôi chỉ có thể ngưỡng mộ lòng tự hào dân tộc của họ*” [18, tr.727].

Tháng 3/1999, bỏ qua chỉ trích của cộng đồng quốc tế, Mỹ thông qua NATO tấn công Nam Tư. Tiếp đó việc Mỹ công bố chiến lược “*An ninh quốc gia cho thế kỷ mới*” (12/1999) nhằm duy trì địa vị lãnh đạo của Mỹ, xây dựng hệ thống thế giới mới dưới sự lãnh đạo của Mỹ, đã đẩy Ấn Độ và Nga xích lại gần nhau. Bởi vậy, nâng tầm quan hệ thành Đối tác chiến lược Ấn Độ - Nga (tháng 10/2000) là sự lựa chọn thích hợp để cân bằng lực lượng, chống lại mưu đồ đơn cực. Trong Tuyên bố Đối tác chiến lược, Ấn Độ và Nga khẳng định: “*Sự cần thiết để xây dựng một cấu trúc toàn cầu đa cực dựa trên sự bình đẳng chủ quyền của tất cả các quốc gia và dân tộc, giá trị dân chủ và công lý*” [19]. Tổng thống V.Putin đã ca ngợi là một “*tài liệu thực tế*” và khẳng định “*điều rất quan trọng đối với hai quốc gia đó là một trật tự thế giới đa cực*” [20, tr.8].

Trong các tuyên bố chung sau các Hội nghị thượng đỉnh tiếp theo, Ấn Độ và Nga luôn khẳng định định hướng xây dựng thế giới đa cực. Khi Thủ tướng Vajpayee thăm Nga ngày 6/11/2001, hai nước nhấn mạnh thiết lập một thế giới đa cực dựa trên nguyên tắc “*tôn trọng lẫn nhau*” trong khuôn khổ của Liên Hợp Quốc và luật pháp quốc tế, bởi lẽ một thế giới đa cực sẽ làm giảm các

mối đe dọa đối với hoà bình và an ninh quốc tế [21, tr.15]. Năm 2002, khi Ấn Độ và Nga nhận ra liên minh chống khủng bố do Mỹ lãnh đạo đã bộc lộ ý đồ đơn cực, hai nước đã chỉ trích: *“Ở đây không có chỗ cho cái gọi là ‘tiêu chuẩn kép’ trong việc đấu tranh chống lại chủ nghĩa khủng bố”* [22]. Ngày 20/9/2002, Mỹ công bố Chiến lược An ninh quốc gia mới, trong đó chống khủng bố đã được Mỹ giương cao và là tiêu chí phân biệt “bạn” hay “thù”. Nhận thấy những nguy cơ từ ý đồ đơn cực, ngày 3-5/12/2002, Tổng thống Putin sang thăm Ấn Độ. Trong bản Tuyên bố Delhi về tăng cường hơn nữa quan hệ đối tác chiến lược, hai nước cho rằng trật tự thế giới đa cực là *“nhu cầu của cộng đồng quốc tế”* [23]. Khi Tổng thống Ấn Độ A. Kalam hội đàm với Tổng thống V.Putin vào tháng 12/2004 nhấn mạnh điểm hội tụ chiến lược giữa hai nước: *“Chúng ta có một tầm nhìn chung về thế giới đa cực”* [6, tr.25].

Đầu năm 2007, quan hệ Nga - Mỹ lại trở nên căng thẳng sau khi Mỹ tiếp tục đưa ra kế hoạch lắp đặt tại Cộng hoà Séc một hệ thống ra đa phục vụ cho lá chắn tên lửa đạn đạo và triển khai tại Ba Lan một căn cứ gồm 10 tên lửa đánh chặn. Do đó, Tuyên bố chung trong chuyến thăm Ấn Độ của Tổng thống V.Putin tháng 1/2007, hai bên nhấn mạnh: *Các bên sẽ hướng tới thành lập một trật tự thế giới đa cực dựa trên các nguyên tắc của nhà nước pháp quyền, bình đẳng chủ quyền, toàn vẹn lãnh thổ và không can thiệp vào công việc nội bộ của các quốc gia* [24]. Điều này được nhắc lại trong Tuyên bố chung của Ấn Độ - Nga ngày 5/12/2008: *“Hai nước muốn thúc đẩy một trật tự công bằng hơn về kinh tế trên cơ sở các nguyên tắc đa cực, luật pháp, bình đẳng, tôn trọng lẫn nhau và trách nhiệm chung”*. Họ hài lòng với sự tương tác ngày càng tăng giữa Ấn Độ, Nga và Trung Quốc, *“góp phần đáng kể vào việc tăng cường xu thế đa cực”* (mục 15) [25].

Khi Tổng thống D.Medvedev thăm Ấn Độ vào tháng 12/2010, hai nước nhận thấy trong 10 năm qua, quan hệ giữa hai nước đã được xây dựng lên mức quan hệ đối tác chiến lược “đặc biệt và ưu tiên” [26]. Mỗi quan hệ “đặc biệt và ưu tiên” này được đặc trưng bởi sự thắt chặt và phối hợp chặt chẽ về chính sách ngoại giao trong phương pháp tiếp cận về một trật tự quốc tế đa cực.

Thứ hai, Ấn Độ và Nga cho rằng quá trình thiết lập một trật tự thế giới mới phải thừa nhận, tôn trọng sự đa dạng, hài hòa, đối thoại và hợp tác của các nền văn hóa, trong một môi trường tin cậy và hiểu biết lẫn nhau như Tuyên ngôn thế giới của Tổ chức UNESCO về đa dạng văn hóa đưa ra. Cả hai nước nhấn mạnh sự cần thiết về vai trò quan trọng của Liên Hợp Quốc trong việc giải quyết các vấn đề của thế giới, nhấn mạnh rằng không thể có một nước hoặc nhóm nước nào độc quyền trong việc xác định tương lai của thế giới: *“Liên Hợp Quốc cần tiếp tục đóng một vai trò quan trọng trong việc giải quyết và ngăn ngừa các cuộc xung đột phù hợp với Hiến chương Liên hợp quốc và luật pháp quốc tế”* [27]. Về luận điểm này nước Nga lên tiếng mạnh mẽ hơn cả. Đáng chú ý là bài diễn văn của Tổng thống V.Putin tại Hội nghị về chính sách an ninh tại Munich (10/2/2007) đã công khai chỉ trích về trật tự thế giới mà Mỹ và đồng minh đang xây dựng: *“Tôi cho rằng, mô hình đơn cực không chỉ không chấp nhận được, mà nhìn chung là không khả thi đối với thế giới hiện nay... trong thế giới đương đại này, một nước nắm quyền bá chủ sẽ không đủ nguồn lực chính trị - quân sự và kinh tế”*. Ông cũng công khai chỉ trích *“Mỹ đã vượt quá biên giới quốc gia của mình trong hầu hết mọi lĩnh vực”*. Và *“chỉ có thể coi việc sử dụng vũ lực là hợp pháp khi nó được thông qua trên cơ sở và trong khuôn khổ Liên Hợp Quốc. Chớ nên dùng NATO hoặc EU để thay thế Liên Hợp Quốc”* [28]. Về phần mình, mặc dù quan hệ Ấn Độ - Mỹ sau chiến tranh Lạnh đã được nâng lên, nhưng có một sự khác biệt lớn trong việc duy trì trật tự thế giới. Ấn Độ luôn ủng hộ một thế giới đa cực và mục tiêu chiến lược của nước này là trở thành một cực trong đa cực. Vì vậy, Ấn Độ luôn nhận thức được rằng cần phải hợp tác với Nga để đóng vai trò lớn hơn trong các vấn đề quốc tế, chống lại âm mưu đơn cực của Mỹ.

Thứ ba, để hướng tới một trật tự đa cực, Ấn Độ và Nga ủng hộ cải cách Liên Hợp Quốc. Đã có những lời chỉ trích về cơ chế của Liên Hợp Quốc với những hành động vi phạm luật pháp quốc tế của Mỹ và Anh như cuộc không kích vào Iraq vào năm 1998 và việc NATO chống lại Nam Tư năm 1999 mà không có Nghị quyết của Hội đồng Bảo an. Do vậy, cả Nga và Ấn Độ đều coi Liên Hợp Quốc là một phương thức duy trì hòa bình quốc tế hiệu quả. Hai nước muốn mở rộng Liên Hợp Quốc để các nền kinh tế mới nổi có tiếng nói lớn hơn. Từ quan điểm này, sự nổi

lên về kinh tế và vị trí của Ấn Độ có thể giúp thúc đẩy tính đa cực. Kể từ ngày 11/12/1992, Đại hội đồng Liên Hiệp Quốc thông qua Nghị quyết 47/62 về vấn đề đại diện công bằng và gia tăng thành viên của Hội đồng Bảo an. Tổng thống Yeltsin khi đến Ấn Độ ngày 27-29/1/1993 đã tuyên bố Nga sẽ ủng hộ Ấn Độ là ứng cử viên thường trực của Hội đồng Bảo an bất cứ khi nào vấn đề mở rộng của Hội đồng Bảo an được đưa ra [29, tr. 592]. Từ đó, Nga luôn nhất quán khẳng định sự ủng hộ của mình đối với Ấn Độ là ứng cử viên cho vị trí thành viên thường trực Hội đồng Bảo an. Đồng thời, hai nước duy trì quan điểm tương đồng trong những lần biểu quyết tại các phiên họp của Đại hội đồng về phát triển bền vững, ổn định chiến lược và an ninh quốc tế.

Thứ tư, Ấn Độ và Nga chia sẻ quan điểm cho rằng các vấn đề toàn cầu sẽ không thể giải quyết hiệu quả nếu không có sự tham gia rộng rãi của các nước đang phát triển. Một loạt các vấn đề theo quan điểm của hai nước cần có sự chung tay của cả thế giới như khủng bố quốc tế, buôn lậu ma túy, tội phạm có tổ chức, ô nhiễm môi trường, bệnh dịch... bởi lẽ các nước này ngày càng đóng vai trò quan trọng trên sân khấu chính trị thế giới. Trong số các nước này có Ấn Độ, Nga.

Xu thế hình thành thế giới đa cực đã và đang hiện hữu, trong đó, vị thế ngày càng tăng của quan hệ Ấn Độ - Nga đã gây quan ngại cho Mỹ trong chiến lược toàn cầu. Không phải chỉ vì hai nước này là thành viên của nhiều tổ chức quan trọng trên thế giới mà Ấn Độ và Nga còn có sự bất phá hạn chế Mỹ ở Trung Á, Nam Á. Sự kết hợp của một nước Nga có diện tích lớn nhất thế giới, có sức mạnh quân sự hàng đầu với một Ấn Độ có dân số thứ hai thế giới, đang phát triển năng động về kinh tế và quốc phòng thì mối quan hệ giữa hai nước thực sự có vai trò và thế lực toàn cầu rất to lớn. Mối quan hệ đó góp phần chuyển dịch trọng tâm bàn cờ địa - chính trị thế giới, xác định lại cấu trúc đa phương của trật tự thế giới, làm cân bằng các trung tâm sức mạnh của thế giới. Nếu như trước đây, Nga phải nhần nhục Mỹ trong việc hủy cung cấp công nghệ tên lửa cho Ấn Độ (1993) thì nay cả Ấn Độ và Nga cùng phát triển tên lửa siêu thanh BrahMos. Năm 1998, Ấn Độ bị Mỹ và phương Tây lên án và áp đặt cấm vận thì nay, chính Mỹ lại ký với Ấn Độ “Hiệp định hạt nhân 123” và Nga cũng hợp tác toàn diện với Ấn Độ về chương trình hạt nhân hòa bình. Năm 1999, Nga bắt lực nhìn Mỹ tấn công đồng minh Nam Tư thì nay cả Ấn Độ và Nga đã công khai phản đối Mỹ tấn công Iraq (2003). Đó là những dấu hiệu rõ ràng về sự trỗi dậy của tính đa cực hóa thế giới ngày càng mạnh mẽ.

Thứ năm, trong xu thế đa cực hóa, Ấn Độ và Nga đã nổi lên là những cường quốc có trách nhiệm, những diễn viên chính với những chính sách ngày càng quyết đoán trong việc tham gia giải quyết các vấn đề mang tầm cỡ toàn cầu với mong muốn thiết lập hòa bình thế giới. Biểu hiện rõ nhất là Ấn Độ và Nga tích cực triển khai các hoạt động ngoại giao với vai trò là người trung gian hoà giải, chủ trương giải quyết xung đột bằng phương pháp chính trị - ngoại giao. Họ thường xuyên thảo luận những vấn đề nan giải ở Trung Cận Đông, bán đảo Bancăng, vấn đề hạt nhân của Triều Tiên. Kiên trì “giải quyết toàn diện” những vấn đề này dựa trên tôn trọng chủ quyền và toàn vẹn lãnh thổ, phản đối sử dụng vũ lực và đe dọa bằng vũ lực. Hai nước đã tham gia G20 vào tháng 4/2009 tại Luân Đôn để khắc phục hậu quả của cuộc khủng hoảng kinh tế thế giới. Họ cũng ủng hộ cải cách IMF, WB; thúc đẩy hợp tác với Liên Hợp Quốc trong việc hạn chế, đi đến loại trừ vũ khí giết người hàng loạt; hợp tác các nước lớn để chống biến đổi khí hậu. Hai nước cam kết thực hiện Chiến lược chống khủng bố toàn cầu của Liên Hợp Quốc. Ấn Độ và Nga chủ động phối hợp với nhau và hợp tác với các quốc gia nhằm triển khai có hiệu quả các phương thức hợp tác trong SCO, RIC, BRIC... những nền kinh tế mới nổi để chống lại áp lực từ Mỹ.

Việc Nga và Ấn Độ hợp tác tìm kiếm vị thế nước lớn của mình đã góp phần củng cố quá trình hình thành trật tự thế giới đa cực. Sự hợp tác giữa hai quốc gia đã góp phần giúp thế giới lấy lại thế cân bằng chiến lược toàn cầu vốn bị phá vỡ sau khi Liên Xô tan rã bởi những mưu đồ đơn phương ích kỷ và cũng nhờ đó mà những quốc gia nhỏ bé như Iran, Triều Tiên, Syria không bị chèn ép tước đoạt mất quyền tự quyết dân tộc.

Thứ sáu, trong quan hệ với các nước lớn khác, quan hệ Ấn Độ - Nga đã mang tính đối xứng hơn. Trong lịch sử, quan hệ Nga - Mỹ vốn có những mâu thuẫn thì nay đang có những bước đột phá lớn. Việc Mỹ hủy bỏ kế hoạch bố trí các bộ phận của Hệ thống phòng thủ tên lửa ở Ba Lan

và Cộng hòa Séc, cùng với việc hai bên đã ký Hiệp ước START-2 về cắt giảm vũ khí chiến lược ngày 8/4/2010 đã giúp duy trì sự cân bằng về lực lượng chiến lược. Quan hệ Ấn - Mỹ tuy mới tái lập nhưng đã phát triển nhanh chóng theo hướng đối tác chiến lược. Liên minh Mỹ - Pakistan đã từng đối phó với Ấn Độ, liên minh Mỹ - NATO đã từng đối phó với Nga. Tuy nhiên, trong thời gian qua, các đồng minh này của Mỹ cũng đã chú trọng đến tăng cường quan hệ với Nga và Ấn Độ. Nói như thế không có nghĩa Nga và Ấn Độ xích lại gần nhau là nhằm đối phó đối với việc NATO mở rộng, hay làm đối trọng với quan hệ của Mỹ với các đồng minh. Bởi lẽ, quan hệ Ấn Độ - Nga không phải là một liên minh quân sự, hơn nữa các nước này tuy có bất đồng và ra sức kiềm chế nhau nhưng không bên nào muốn quay lại đối đầu như trong thời kỳ chiến tranh Lạnh.

Như vậy, qua những biểu hiện trên, quan hệ Ấn Độ - Nga có vai trò quan trọng trong việc thúc đẩy thế giới hướng tới một cấu trúc đa cực. Sự hợp tác của hai nước đã làm thay đổi căn bản cán cân quyền lực của thế giới. Trong tương lai, khi trật tự thế giới đa cực chính thức trở thành hiện thực thì Ấn Độ và Nga chính là những cực quan trọng của thế giới đó. Một cục diện phát triển theo hướng đa cực trong đó Mỹ tuy vẫn khẳng định vị trí vượt trội nhưng sẽ phải chấp nhận vai trò lớn hơn của các nước lớn khác, phải sử dụng biện pháp ngoại giao và cơ chế đa phương hơn biện pháp quân sự, và tìm thấy lợi ích lớn hơn trong việc tham gia các nỗ lực tập thể xử lý các vấn đề toàn cầu đã dần hình thành. Xu hướng này đã trở nên rõ hơn trong báo cáo Chiến lược An ninh Quốc gia ngày 28/5/2010, Tổng thống Barack Obama xác định Mỹ, Nga, Trung Quốc, Ấn Độ trong tương lai sẽ là các đối tác của một trật tự quốc tế mới xác định trong thế kỷ 21 [30].

4. Kết luận

Từ sau chiến tranh Lạnh, trục vận động chính của quan hệ quốc tế là xoay quanh việc hình thành trật tự thế giới mới. Trong bức tranh toàn cảnh này, nước Mỹ hiện ra như “người lãnh đạo thế giới tự do” với sức mạnh vượt trội có nguyện vọng bá chủ toàn cầu và xây dựng trật tự đơn cực. Nhưng tham vọng của Mỹ không phải dễ thành hiện thực. Cộng đồng quốc tế phát đi tiếng nói dân chủ, đặc biệt là các nước lớn không dễ chấp nhận hệ thống quốc tế một cực với nhiều rủi ro, bất công. Trong số các nước này, cặp quan hệ Ấn Độ - Nga muốn đưa thế giới phát triển theo hướng đa cực. Trong gần hai thập kỷ, quan hệ Ấn Độ - Nga đối với sự hình thành trật tự thế giới đa cực đã được xác định trên cơ sở chiều cao của tầm nhìn, chiều rộng của thái độ, chiều sâu của ý chí. Chính mối quan hệ này đã góp phần ngăn chặn những mưu đồ đơn phương, hiếu chiến. Sự tương đồng về lập trường giữa Ấn Độ và Nga về vấn đề Afghanistan, Iran, Iraq, Trung Á, Trung Đông, chống khủng bố quốc tế, ngăn ngừa phổ biến vũ khí hủy diệt hàng loạt là những đóng góp đáng kể cho hòa bình, ổn định của khu vực và trên thế giới, đặc biệt là trong việc cân bằng các trung tâm quyền lực, thúc đẩy xu thế đa cực hoá. Qua đó, vai trò của Ấn Độ và Nga cũng như sức mạnh của mối quan hệ này ngày càng được nâng cao trên trường quốc tế. Vấn đề này sẽ được luận giải sâu hơn trong những nghiên cứu tiếp theo.

Trong thời đại toàn cầu hóa ngày nay, xu thế vận động và phát triển không ngừng của quan hệ quốc tế là tất yếu và cần được nghiên cứu đúng mức, nhằm hoạch định chính sách đối ngoại hợp lý. Đối với Việt Nam, đứng một mình, Việt Nam không bao giờ trở thành một cực, nhưng một ASEAN liên kết chặt chẽ, chắc chắn sẽ là một cực quan trọng trong trật tự thế giới đa cực.

TÀI LIỆU THAM KHẢO/ REFERENCES

- [1] A. I. Singh, “India's Relations with Russia and Central Asia,” *International Affairs*, vol. 71, no. 1, pp. 69-81, 1995.
- [2] J. Bakshi, “Russia, India and the Central Asian Republics: Geopolitical Convergence,” *Strategic Analysis*, vol. 19, no. 5, pp. 725-741, 1996.
- [3] M. Rasgotra and V. D. Chopra, *India's relations with Russia and China: A New Phase*. Gyan publication: New Delhi, 1997.
- [4] Shams-ud-din, *India and Russia: Towards Strategic Partnership*. New Delhi: Lancer Books, 2001.
- [5] P. L. Dash, “Indo-Russian Relations: Putin's Visit in Perspective,” *Economic & Political Weekly*, vol. 38, no. 3, pp. 192-194, 2003.

- [6] V. D. Chopra (ed.), *Global Significance of Indo-Russian Strategic Partnership*. New Delhi: Kalpaz Publications, 2005.
- [7] P. K. Budhwar, "India-Russia Relations: Past, Present and The Future," *India Quarterly*, vol. 63, no. 3, pp. 51-83, 2007.
- [8] A. M. Chenoy and M. Anuradha, "India and Russia in the Changing International Setting," *International Studies*, vol. 47, no. 2-4, pp. 435-447, 2010.
- [9] P. Nanda, "India Russia and the Shift in global Balance of Power," *Indian Foreign Affairs Journal*, vol. 5, no. 3, pp. 263-289, 2010.
- [10] R. K. Bhatia, V. Sakhuja, and I. Talukdar, *India and Russia: Deepening the strategic partnership*. Publisher: Shipra Publications, New Delhi, 2014.
- [11] S. K. Pandey and A. Yadav, "Contextualising India-Russia Relations," *International Studies*, vol. 53, no. 3-4, pp. 227-257, 2015.
- [12] M. S. Roy, "The Trajectory of India-Russia Ties: High Expectations and Current Realities," *Indian Foreign Affairs Journal*, vol. 11, no. 4, pp. 322-331, 2016.
- [13] I. Talukdar, "India-Russia: Perceptions Need to be Corrected and Relationships Strengthened," *Indian Foreign Affairs Journal*, vol. 11, no. 4, pp. 316-320, 2016.
- [14] W. Abdullah, "India and Russia as Strategic Partners in Post-Cold War Era: A Brief Overview," *International Journal of Multidisciplinary Research and Development*, vol. 3, no. 3, pp. 203-206, 2016.
- [15] X. T. Hoang, "India-Russia strategic partnership during the first decade of the XXI century," (in Vietnamese), *TNU Journal of Science and Technology*, vol. 163, no. 03/1, pp. 19-23, 2017.
- [16] X. T. Hoang, "Impact of American factor to India - Russia relations from 2000 to 2010," (in Vietnamese), *Journal for Indian and Asian Studies*, vol. 65, no. 4, pp. 8-14, 2018.
- [17] O. M. Slobodchikoff and A. Tandon, "Shifting Alliances and Balance of Power in Asia: Transitions in the Indo-Russian Security Ties," *Asian Journal of Political Science*, vol. 25, no. 2, pp. 159-175, 2017.
- [18] J. Bakshi, *Russia and India: From Ideology to Geopolitics, 1947-1998*. New Delhi: Dev Publication, 1999.
- [19] Ministry of External Affairs (India), "Declaration on Strategic Partnership Between the Republic of India and the Russian Federation," October 4, 2000. [Online]. Available: <https://mea.gov.in/Images/pdf/DeclerationStrategicPartnership.pdf>. [Accessed Sept. 22, 2022].
- [20] V. Putin, "Address of the Russian President V.Putin to the Members of the Indian Parliament at the Central Hall of Parliament on 4 October 2000," *Mainstream*, vol. 38, no. 43, pp. 8-9, 2000.
- [21] G. Bandarevsky, "An Ever Strengthening Strategic Partnership," *Mainstream*, vol. XLI, no. 14, p. 15-17, 2003.
- [22] Ministry of External Affairs (India), "India and the Russian Federation Joint Statement," February 03, 2002. [Online]. Available: http://mea.gov.in/bilateral-documents.htm?dtl/7512/India_and_the_Russian_Federation_Joint_Statement. [Accessed February 19, 2023].
- [23] Ministry of External Affairs (India), "Delhi Declaration on Further Consolidation of Strategic Partnership between the Republic of India and the Russian Federation," December 04, 2002. [Online]. Available: http://mea.gov.in/bilateral-documents.htm?dtl/7677/Delhi_Declaration_on_Further_Consolidation_of_Strategic_Partnership_between_the_Republic_of_India_and_the_Russian_Federation. [Accessed February 19, 2023].
- [24] Ministry of External Affairs (India), "Joint Statement on the outcome of the Official Visit of H.E. Mr. V. V. Putin, President of the Russian Federation to the Republic of India," January 25, 2007. [Online]. Available: http://mea.gov.in/bilateral-documents.htm?dtl/5475/Joint_Statement_on_the_outcome_of_the_Official_Visit_of_HE_Mr_Vladimir_V_Putin_President_of_the_Russian_Federation_to_the_Republic_of_India. [Accessed February 20, 2023].
- [25] Ministry of External Affairs (India), "Joint Declaration between the Republic of India and the Russian Federation During the visit of the President of the Russian Federation," December 05, 2008. [Online]. Available: http://mea.gov.in/bilateral-documents.htm?dtl/5461/Joint_Declaration_between_the_Republic_of_India_and_the_Russian_Federation_During_the_visit_of_the_President_of_the_Russian_Federation. [Accessed February 20, 2023].
- [26] Ministry of External Affairs (India), "Joint Statement: Celebrating a Decade of the India - Russian Federation Strategic Partnership and Looking Ahead," December 21, 2010. [Online]. Available: http://mea.gov.in/bilateraldocuments.htm?dtl/5118/Joint_Statement_Celebrating_a_Decade_of_the_India_Russian_Federation_Strategic_Partnership_and_Looking_Ahead. [Accessed February 20, 2023].

-
- [27] Ministry of External Affairs (India), "Joint Declaration of the Republic of India and the Russian Federation on Global Challenges and Threats to World Security and Stability," November 13, 2003. [Online]. Available: http://mea.gov.in/bilateral-documents.htm?dtl/7733/Joint_Declaration_of_the_Republic_of_India_and_the_Russian_Federation_on_Global_Challenges_and_Threats_to_World_Security_and_Stability. [Accessed February 20, 2023].
- [28] V. Putin, "Speech and the Following Discussion at the Munich Conference on Security Policy," February 10, 2007. [Online]. Available: <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034>. [Accessed February 19, 2023].
- [29] President Yeltsin, "Excerpts from the speech of President Yeltsin at the Central Hall of the Parliament House, on 29 January 1993," *Strategic Digest*, vol. 23, no. 4, pp. 592-593, 1993.
- [30] B. Obama, "India, China and Russia the New World Order," The Washington, May 28, 2010. [Online]. Available: <http://www.2point6billion.com/news/2010/05/28/washington-india-china-and-russia-the-new-world-order-5792.html>. [Accessed February 20, 2023].